

Neriman Nerimanov

(14 Nisan 1870 Tiflis- 19 Mart 1925 Moskova)

Ali ÖZDEN

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Gastroenteroloji Bilim Dalı (Emekli Öğretim Üyesi), Ankara

Tanınmış yazar, doktor, devlet adamı Neriman Nerimanov Azerbaycan'da petrolün varlığının keşfedildiği yıl dünyaya gelmiştir.

Babası küçük bir esnaf, annesi ev hanımı idi. Dedesi Neriman Allahverdi Bey tüm Transkafkas'da (Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan) tanınan bir müzisyendi. İlk eğitimine mollahanede başlamış, sonra Rusça eğitim veren okula gitmiştir. Sonra öğretmen okulunun ilk kısmı-hazırlık kısmında eğitim almış (1882-1885-1886), burada aldığı eğitimle çağdaş, kültürlü bir insan olmak için elinden gelen çabayı göstermiştir. 1890'da öğretmen okulunu bitirir. 1890-1891 yıllarında Gürcistan'da Azeri Türklerinin yoğunca yaşadığı Borçalı bölgesinin Kızılhacılı köyünde öğretmen olarak çalışır. Orada yaşadığı olayların etkisiyle ilk eseri olan "Nadanlık" dramını yazar. 1891'de petrol şehri Bakü'ye gider. Orada ortaokulda Azeri Türkçesi öğretmeni olarak çalışırken Türkçe bilmeyenler için Türkçe gramer kitabı yazar. Nerimanov'un Bakü kültürüne önemli katkısı olur. Bir okuma salonu açarak birçok tiyatro eserinin sahnelenmesine öncülük eder. Bu arada "Şamdan Bey, Nadir şah, Bahadır ve Sona" eserlerinin yanı sıra daha birçok kitabını yayınlamak halkı aydınlatmaya çalışmıştır.

Halkın çektiği sıkıntıları gören Nerimanov hekim olmaya karar verir. 1902'de Odessa'nın ünlü Novorossiysk Üniversitesi Tıp Fakültesine girer. Fakültenin en çalışkan ve popüler, devrimci gençlerinden biridir. Çar'ın adamları komünist öğrenci avındadır. Üniversitede yaşanan devrimci olaylar nedeniyle üniversite geçici olarak kapatılır. Nerimanov Bakü'ye dönerek Bakü Şehir Hastanesinde çalışmaya başlar. Bu dönemde gaze-

telerde yazı yazmaya ve kültürel aktivitelere karışmaya başlar. Bakü'de 1906'da "Tıp ve İslam" kitabını bitirir ve yayımlar. 1906 sonunda Odessa'ya döner, yeniden açılan üniversitede iki yıl daha okuyarak tıp tahsilini bitirir. Bakü'ye döner. Üyesi olduğu Bolşevikler Partisinin gizli emri üzerine Tiflis'e gider, hem hekim olarak hem de parti üyesi olarak gizli faaliyetlerde bulunur. 1909'da Tiflis'te tutuklanarak 6 ay Tiflis'teki "Metek" kalesine hapsedilir. Sonra polis gözetiminde bulundurulmak kaydıyla Heşterhan'a sürgüne gönderilir. Heşterhan'da kaldığı sürede

(1909-1913) muayenehane açar ve halkla iç içe yaşayarak onların sevgi, saygı ve dostluğunu kazanır. Halkın özellikle de kadınların eğitimi ve sağlığı konusunda tıp kitapları yazar. Bu arada Heşterhan Belediyesinin de üyesi olur. Şehirde kültürel faaliyetler onun zamanında canlılık kazanır. 1913'te Bakü'ye dönmeye karar verince halk çok üzülür. Onuruna şehirde görkemli ziyafetler verilir.

1913'te Bakü'ye dönünce şehrin Karaşehir denen bölgesinde hastanede çalışır. Nerimanov gazetelerde makaleler yazar. 1917 Ekim Devriminde Bolşeviklerin yanında yer alır. Zaman içinde hayal kırıklığına uğrar. Turancılar da onu Türkçülüğün, milliyetçiliğin, yanında yer almadığı için suçlamışlardır. Nerimanov Kremlin'de birçok çalışmaya katkıda bulunmuştur. Komünizmin şarkta yayılması konusunda makaleler yazmış ve çalışmalar yönetmiştir. Lenin onun bilge kişiliğine her zaman değer vermiştir. Nerimanov 1920'de Yeni Azerbaycan Sovyet Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı-Halk Komiserleri Başkanı olarak 5 Mayıs 1920'de Bakü'ye geldi. Bu dönemde Lenin'e ve Bolşevik partisine inanıyordu. Yüz yıldan fazla

bir süredir Çar'ın ayaklarında inleyen halkların özgürleşeceğini, huzur içinde yaşayacağını umut ediyordu. Zaman içinde Azerbaycan'ın varlığını Rusların, Ermenilerin yediğini ve onların milliyetçi duygulardan ve anlayıştan arınmadıklarını gördü. Lenin'e mevcut durumu bildirir raporlar gönderdiyse de

Stalin'i aşamadı. Stalin'in yaklaşımının Komünizmin sonunu getireceğini O ilk görenlerdendi. O başkan olarak istediğini yapamazken Rus ve Ermeni yardımcılarını yapabiliyorlardı. O yaşanan durumu Moskova'ya bildirmesine rağmen değişen bir şey olmadı. Nerimanov'un pozisyonu yükseltilerek Moskova'ya çağrılır. Böylece devre dışı kalır.

Neriman Nerimanov kalemle, hekimliğiyle, bilgeliğiyle ne yapabiliyorsa halkı için yapmıştır. O dünyaya örnek bir Türk çocuğuydu. Onun Lenin'e yazdığı mektup dünyayı aydınlatacak bir içeriğe sahiptir.

Onun Anadolu'ya ilgisi, Türklüğe ilgisi, insanlığa ilgisi yüreğinde hep canlı kalmıştır. 19 Mart 1925'te beklenmedik bir zamanda aniden ölmesi insanlık için büyük acıdır. Akut aterosklerotik kalp hastalığından öldüğü söylene de zehirlendiğini ileri sürenler de vardır. Kremlin'in duvarları önünde Sovyet Devletini kuranlarla aynı yere defnedilmiştir.

Neriman Nerimanov'un Anadolu Sevdası, Atatürk'le Kardeşliği-Dostluğu

İstiklal Savaşının en zor günlerinde, 3 Mayıs 1920'de Atatürk Doğu Cephesi Komutanı Kazım Karabekir'e şu mektubu yazar. "Zor durumdayız, paramız kalmadı, borç alacak iç-dış kaynak yok. Azerbaycan Hükümetinden borç para almamız için gerekenin yapılmasını rica ederim." Karabekir gerekenin yapılacağını bildirir. Neriman Nerimanov 5 Mayıs 1920'de Bakü'ye gelmiş ve mevcut durumu değerlendirmektedir. Nerimanov 19 Ağustos 1920'de TBMM'ne mektup yazarak elinden gelen her türlü yardımı yapacağını bildirir. Nerimanov'un mektubu TBMM'de okunduğunda yer gök inlemiştir. Mustafa Kemal Paşa Ağustos 1920'de edebiyatçı Memduh Şevket Esendal'ı Azerbaycan'a ilk elçi olarak gönderir. Tam bir yıl sonra Azerbaycan da İbrahim Abilov'u Ankara'ya büyükelçi olarak atar. Bu atama Atatürk'ü ve TBMM'yi çok memnun eder. Atatürk kendi eliyle Azerbaycan bayrağını göndere çeker. Atatürk Mecliste yaptığı konuşmada "Rumeli ve Ana-

dolu Türkleri Azeri Kardeşlerinin kendileri için besledikleri duyguları bilirler. YAŞASIN TÜRKİYE-AZERBAYCAN KARDEŞLİĞİ" der.

TBMM (Türkiye Büyük Millet Meclisi) Şubat 1921'de Ali Fuat Cebesoy, Yusuf Kemal Tengirşek ve Dr. Rıza Nur'dan oluşan heyeti görüşmelerde bulunmak üzere Moskova'ya gönderir. Atatürk heyete önce Bakü'ye gitmelerini, Neriman Nerimanov'un görüşlerini aldıktan sonra Moskova'ya gitmelerini önermiştir. Heyet Bakü'de Nerimanov ile görüştiklerinde Nerimanov bu heyetin Stalin, Rus, Ermeni engelleriyle karşılaşmış Lenin ile görüşmelerinin mümkün olamayacağına karar verir. En güvendiği insanlardan biri olan Behbud Şah-tanski'yi rehberlik yapmak üzere heyete dahil ederek misafirleri Moskova'ya gönderir. Nerimanov Lenin'e "Aziz Valadmir İliç" diye başlayan uzunca bir mektup yazarak bu mektubu Lenin'e vermek üzere heyete verir. Heyet bir türlü Lenin'le görüşme fırsatı bulamaz, çünkü hariciye vekili Çiçer Ermeni yanlısı olduğundan engeller yaratmaktadır. Nerimanov bu yaşananları tahmin ettiği için en olumsuz durumda Stalin ile görüşmelerini heyete önermişti. Heyet Lenin'e ulaşmasa da mektubu Lenin'e ulaştırırlar. Lenin mektubu iyice okuduktan sonra mektubu Komünist Partisi'nin önde gelenlerine gönderir. Nerimanov Rusya'da yaşananları ve Partinin yaşadığı sorunları da bu mektupta dile getirir. Çiçer'in engellerine rağmen heyet Stalin'le görüşme fırsatını bulur. Çiçer'in engellemelerine rağmen Stalin'in baskısı ile 21 Mart 1921'de Rusya ile Dostluk Antlaşması imzalanır. Bu antlaşma ile Rusya'dan bir milyon altın ruble alındı ve Nahçıvan'ın özerk bir cumhuriyet olarak Azerbaycan'a bağlanması sağlandı. Neriman Nerimanov'un Lenin'e yazdığı mektup olmasaydı bu antlaşmanın yapılması mümkün değildi. Böylece Ankara uluslararası bir devlet tarafından tanınmış oldu.

Atatürk 17 Mart 1921'de zor durumda kalınca yine acilen Neriman Nerimanov'dan yardım ister. Nerimanov Bakü'deki Azeri olmayanların muhalefetine rağmen 500 kg altın gönderir. Nerimanov Türkiye'nin ihtiyacı olan petrol ürünlerini muntazam gönderdiği için Kurtuluş Savaşında sıkıntı çekmemiştir. Nerimanov daha sonra Rusya'dan alınan 10 milyon altın rubleyi de Ankara'ya ulaştırmıştır. Neriman Nerimanov 23 Mart 1921'de Atatürk'e yazdığı mektup aynı milletin iki çocuğundan birinin diğerine duygularını dillendirmesini ortaya koymaktadır. "Kardeş kardeşe borç vermez, kardeş her durumda kardeşinin elinden tutar. Biz kardeşiz, görevimizi

yapıyoruz.” Nerimanov Kurtuluş Savaşında Anadolu’nun moralinin yükselmesi için elinden geleni yapmıştır.

Neriman Nerimanov iyi bir eğitim aldığı için üst düzeyde donanımlı bilge bir kişiliğe sahipti. Onun halkı ve insanlık için kurduğu hayallerini yıkılmışlardır. O Çar’ın insanlık dışı rejimi-

minden kurtuluşu Komünizmde aramış ama bulamamıştır. Rejimlerin hepsinde yıkılım insanın insanlığını kaybetmesiyle başlıyor. Onun ölümü insanlığı aydınlatabilecek bir yıldızın kayması olmuştur. Onu ve onun düşüncelerini yaşatmak hayallerini gerçekleştirmek hepimizin görevidir.

KAYNAKLAR

1. <http://www.diplomat.com.tr/atlas/sayilar/sayi12/sayfalar.asp?link=s12-5.htm>
2. <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/nagorno-karabakh-1.htm>
3. <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/nagorno-karabakh-2.htm>
4. <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/nagorno-karabakh-3.htm>
5. <http://www.rferl.org/content/caucasus-report-karabakh-war-dance/26521123.html>
6. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/11047,nerimannerimanovpdf.pdf?0>
7. http://tr.wikipedia.org/wiki/Neriman_Nerimanov
8. http://en.wikipedia.org/wiki/Nagorno-Karabakh_conflict
9. http://tr.wikipedia.org/wiki/Karabağ_Savaşı
10. <http://www.farukarslan.com/wp-content/uploads/2011/11/KarabagErmenisorunu.pdf>
11. http://tr.wikipedia.org/wiki/Dağlık_Karabağ
12. <http://farukarslan.com/dosyalar/658-2/>
13. http://www.garabagh.net/content_47_tr.html
14. <http://www.kavkazcenter.com/tur/content/2013/02/01/8395.shtml>
15. <http://www.aljazeera.com.tr/dosya/oncesi-ve-sonrasiyla-karabag-savasi>
16. <http://www.economist.com/news/europe/21615631-nasty-war-seems-brink-flaring-up-again-mountainous-conflict>
17. http://tr.wikipedia.org/wiki/Da%C4%9Fl%C4%B1k_Karaba%C4%9F_Cumhuriyeti
18. Türk Gastroenteroloji Vakfı tarafından İlham Aliyev’e Yazılan Mektup

JOHANN VOLFGANG VON GOETHE
(1749-1832)

İnandığı şeyi yapan insanın enerjisi asla tükenmez...